

M.A. Loth & A.M.P. Gaakeer, Ethiek en het juridisch beroep, Den Haag: Boom

Juridische uitgevers 2007, 115 p.

In de inleiding (p. 7-8) van hun recent verschenen boek over de beroepsethiek van juristen schrijven Loth en Gaakeer:

‘Toen die beroepsuitoefening nog vanzelfsprekend was (...), was de juridische beroepsethiek praktisch een niet-bestaand vak. Iedereen ging ervan uit dat alles vanzelf wel goed zou gaan. Maar nu de juristerij steeds vaker in het geding is, wordt de beroepsethiek steeds belangrijker en interessanter. Juristen worden in beroepspraktijk steeds vaker geconfronteerd met echte dilemma’s waarvoor geen pasklare oplossingen bestaan.’

In het licht van deze – terecht – constatering is het zonder meer toe te juichen dat er nu eindelijk een boek is verschenen dat geheel is gewijd aan de professionele ethiek van juristen en dit boek had dan ook zonder meer een gat in de markt kunnen zijn. Ik schrijf ‘had’, want – om maar met de deur in huis te vallen – dat is dit boek helaas niet geworden. Dat ligt niet aan het handzame formaat (115 pagina’s) en ook niet aan de schrijfstijl, die is helder en plezierig.

Wat is het probleem dan wel? Het boek is verschenen in de serie *Praktijkvaardigheden* die bestemd is voor studenten in het hoger juridisch onderwijs. De serie belooft de lezer het volgende: 'Elk deel geeft met schema's, vragen en voorbeelden de studenten snel toegang tot de praktische toepassing van kennis in de rechtspraak.' Welnu, hier wringt de schoen. Wat mij betreft mogen schema's in een deel over beroepsethiek best achterwege blijven, maar voorbeelden en vragen lijken mij onmisbaar in een boek dat bestemd is voor het onderwijs in de praktische ethiek. Juist praktische ethiek moet zich niet beperken tot overdracht van algemene kennis, maar moet studenten aanzetten tot gestructureerde en systematische discussie over wat door de auteurs als 'echte dilemma's' wordt aangeduid.

This article from *Netherlands Journal of Legal Philosophy* is published by Boom Juridisch and made available to anonieme bezoeker

Helaas, op dit punt faalt het boek. Er worden wel voorbeelden gegeven, maar – met uitzondering van de bespreking van het *no cure no pay*-beginsel en de vraag welke implicaties invoering van dit beginsel zou kunnen hebben (p. 48 e.v.) – wordt geen van deze voorbeelden uitgewerkt en zij worden evenmin begeleid door een systematische analyse van argumenten. Vragen aan de hand waarvan de discussie in werkgroepen gevoerd zou kunnen worden, ontbreken zelfs geheel.

Als casus en vragen ontbreken, wat biedt het boek dan wel? Hoofdstuk 1 is een adequate inleiding op het thema. Naast een bespreking van enkele centrale kenmerken van professies en de ontwikkeling van professies in het algemeen, biedt het een uitleg van het belang van idealen en van het probleem waarvoor professies gesteld worden, namelijk dat zij een koers moeten zien te varen die het midden houdt tussen te veel idealisme en te veel realisme.

Het struikelblok van dit boek is hoofdstuk 2 dat een lange (het hoofdstuk beslaat 42 pagina's, dat is ongeveer veertig procent van het boek) en voor de (aanstaande) praktijkjurist niet altijd relevante uiteenzetting is van de veranderingen in de juridische professie in de Verenigde Staten van Amerika vanaf de achttiende eeuw tot heden. Het hoofdstuk laat zien hoe het (zelf)beeld van de jurist en met name van de advocaat in Amerika geleidelijk is veranderd van de waardegeoriënteerde *lawyer-statesman* naar de doelrationele *hired-gun*. Hoewel de geschiedenis van deze ontwikkeling op zichzelf buitengewoon interessant is, schiet de uitvoerige bespreking in een deel in de serie *praktijkvaardigheden* zijn doel voorbij. Enig inzicht in de historische ontwikkeling van het (zelf)beeld van de jurist is uiteraard van belang, maar deze ontwikkeling had in dit boek veel korter aan de orde kunnen en moeten komen.

Het derde en alweer laatste hoofdstuk gaat over de situatie in Nederland. Het beschrijft allereerst de ontwikkeling in het onderwijs (par. 3.2) en vervolgens de ontwikkelingen in de praktijk van advocatuur (par. 3.3) en in die van de zittende en staande magistratuur (par. 3.4). In paragraaf 3.5 wordt

vervolgens vrij plompverloren geconcludeerd dat een tussenweg tussen realisme en idealisme, tussen de idealistische en waardegeoriënteerde *lawyer-statesman* en de realistische doelrationele *social engineer of hired gun*, nodig én mogelijk is.

De middenweg bestaat er volgens Loth en Gaakeer in dat niet aan oude idealen wordt vastgehouden, maar dat deze evenmin worden opgegeven. De auteurs zoeken hun (wat mij betreft nogal sofistieke) oplossing van het dilemma in de herinterpretatie van die idealen. Ook in de uiteenzetting

This article from Netherlands Journal of Legal Philosophy is published by Boom Juridisch and made available to anonymous Bezoeker

daarvan schiet het boek echter tekort. In paragraaf 3.7 wordt wel een aanzet voor herinterpretatie van enkele centrale waarden (integriteit, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid, vertrouwen) gegeven, maar de bespreking van deze waarden wordt niet gekoppeld aan een analyse van concrete dilemma's en blijft zodoende te zeer in algemeenheden steken. Niet duidelijk wordt of en op welke wijze een ideaal als onafhankelijkheid anno 2007 een andere invulling krijgt (en ook behoort te krijgen) en daardoor in concrete gevallen tot andere beslissingen leidt (en ook moet leiden) dan vroeger, in de tijd van de *lawyer-statesman*, het geval zou zijn geweest.

Daar komt bij dat men ook vraagtekens kan plaatsen bij de tweedeling tussen idealistische *statesman-lawyer* en realistische *hired-gun* die de auteurs als leidraad voor dit boek hebben gekozen. A.J. Kwak, nota bene promovendus van Loth en Gaakeer, is in 2005 gepromoveerd op *The Legal Junction. The Complex Promise of Modern Legal Professionalism*. In zijn proefschrift onderscheidt hij vier (zelf)beelden van de jurist. Deze analyse heeft hij een jaar later toegespitst op de rechter (in: 'De meervoudige rechter: gezaghebbend, neutraal, efficiënt en coöperatief', *Rechtstreeks* 3/2006, te vinden op het internet). Hoewel men uiteraard ook bij de vierdeling van Kwak allerlei kanttekeningen kan plaatsen, rijst er, met name uit zijn analyse in 'De meervoudige rechter', een subtieler en genuanceerder beeld van de jurist op dan uit de wel erg rechttoe rechtaan tweedeling die Loth en Gaakeer ten tonele voeren. Terzijde, het is overigens opmerkelijk dat in de literatuurlijst niet naar Kwaks publicaties verwezen wordt.

Paragraaf 3.6, getiteld 'Enkele professionele dilemma's', lijkt van alle paragrafen in dit boek de meest concrete en praktische pretenties te hebben. Daarin worden drie spanningsverhoudingen benoemd waarmee een jurist, meer specifiek een advocaat, geconfronteerd kan worden: die tussen recht en moraal, tussen beroep en markt en tussen beroepsmoraal en persoonlijke moraal. Ook hier echter ontbreken uitgewerkte casus en systematische analyse van argumenten.

Het boek biedt dus vooral een historisch overzicht van de veranderingen in de professie, waarbij de veranderingen in de Verenigde Staten veel uitvoeriger en systematischer aan bod komen dan die in Nederland. Dat overzicht is op zichzelf interessant, maar als deeltje in de reeks praktijkverkenningen

maakt het boek daarmee zijn belofte niet waar. Wat mij betreft is het ontbreken van casus en vragen juist daarom een gemiste kans, omdat Loth en Gaakeer beiden voortreffelijke rechtstheoretici zijn die bovendien als raadsheer-plaatsvervanger en rechter ook de voor dit onderwerp noodzakelijke ervaring met de praktijk hebben. Het valt dan ook van harte te hopen dat in een volgende druk meer, veel meer, aandacht zal worden besteed aan de praktische aspecten van de professionele ethiek van juristen. Tot die tijd adviseer ik de in beroepsethiek geïnteresseerde jurist (in spe) om Kwaks 'meervoudige rechter' van het internet te downloaden.

This article from Netherlands Journal of Legal Philosophy is published by Boom Juridisch and made available to an online bezoeker

Anne Ruth Mackor (Groningen)